

ЛОМИКАМІНЬ БУЛЬБИСТИЙ

Saxifraga bulbifera L.

Родина Ломикаменеві — Saxifragaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Рідкісний диз'юнктивно поширений вид на пн. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Субсередземноморсько-паннонський вид поширений в Середній та Пд.-Сх. Європі, на Балканах та в Малій Азії. В Україні відомий за старими зборами 20–30-х рр. ХХ ст. з кількох оселищ на пд. схилах вулканічного горбогір'я Закарпаття. Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій

У всіх пунктах старих зборів зараз зростання виду не підтверджено. Достовірно відоме одне місцезростання на пд. схилі Юлівських гір. Популяція малочисельна, з кількох розірваних мікролокусів, найбільший з яких нараховує кілька сотень особин; оселища незначної площі. Сучасний стан та структура популяцій потребують додаткового з'ясування.

Причини зміни чисельності

Освоєння пд. схилів горбогір'я під сади та виноградники, трансформація територій внаслідок господарської діяльності, рекреаційне та пасовищне навантаження.

Умови місцезростання

Сухі схили пд. експозицій вулканічного горбогір'я. Ґрунти з домішкою щербенистого рухляку, прогріті, гумусні, переважно слабкислі. Зростає у світлих дубових лісах (союз *Quercion pubescenti-petraeae*) та в ксеротермних та напівксеротермних угрупованнях

союзів *Koelerio-Phleion phleoides*, *Festucion valesiacae* (кл. *Festuco-Brometea*). Ксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина з прикореневою розеткою листків 15–45 см заввишки. Стебло пряmostояче, розгалужене біля суцвіття, покрите залозистими волосками. У пазухах листків розташовані виводкові бульбоцибулини. Прикореневі листки на довгих черешках, округло-ниркоподібні, по краях гордчасті, слабо опушені, з пластинкою 6–13 мм завдовжки. Стеблові листки (8–16) з коротшими черешками, середні — сидячі, вирізано-членисті, верхні — лінійно-списоподібні, зубчасті. Суцвіття густа віхалка з 3–7 (20) квіток, гілочки суцвіття густозалозисті. Листочки оцві-

тини продовгувато-оберненояцеподібні, 5–10 (до 17) мм завдовжки, білі або жовтуваті, втричі перевищують чашечку. Коробочка куляста, 4–6 мм завдовжки. Цвіте у травні–липні (липні).

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Внесений до «Переліку видів судинних рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області». Необхідно провести пошук рослин в пунктах давніх зборів і, у разі виявлення, створити нові об'єкти ПЗФ, здійснювати контроль стану існуючої популяції. Можливе культивування виду у ботанічних садах, репатріація в природні оселища. Заборонено освоєння схилів, ведення господарської діяльності (створення виноградників, садів), надмірний випас.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Маргітай, 1923; Флора УРСР, 1953; Dostál, 1989; Jasičová, Futák, 1985; Margittai, 1911; Webb, Gornall, 1989.

Автори: Р.Я. Кіш, Є.Й. Андрик
Фото: Р.Я. Кіш

ЛОМИКАМІНЬ КАРПАТСЬКИЙ

Saxifraga carpatica Sternb. (*S. carpathica* Rchb.)

Родина Ломикаменеві — Saxifragaceae

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Ендемічний вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Карпатсько-балканський ендемік (Балкани — пн. сх.). В Україні у високогір'ї Українських Карпат — Чорногора, Свидовець (г. Близниця, Герешаска), Марамарошські гори. Адм. регіони: Ів, Зк.

Чисельність та структура популяцій
Відомі кілька невеликих за площею ізольованих мікрооселищ. Популяції малочисельні, їх сучасний стан та структура потребують додаткового з'ясування, простежується тенденція скорочення, зменшення їх площі та чисельності особин.

Причини зміни чисельності
Вузька еколого-ценотична амплітуда, реакційне навантаження, відсутність екопів відповідного типу, глобальні зміни клімату.

Умови місцезростання
Альпійський та субальпійський пояси, на добре зволжених скельних виходах — у кам'яних щілинах, на мікротерасах і карнизах крутих, прямовисних скель. Ґрунти вологі, поживні, багаті на гумус, слабокислі (на силікатних породах), рідше, на вапнякових виходах — лужні, зі значною домішкою продуктів вивітрювання та рухляку. Трапляється в слабоасоційованих угрупованнях кл. *Thlaspietea rotundifolii* та *Asplenietea trichomanis*, зокрема, вид зафіксований в асоціації *Cystopteridetum fragilis*. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 5–10(20) см заввишки. Стебло прямостояче, рідко обліснене, в нижній частині рідко волосисте або голе, у верхній — густо залозисто опушене. Прикореневі листки в пазухах з вивідковими бульбоцибулинами, утворюють розетку, черешки їх у 3–4 рази довші за пластинку, рідко опушені. Листкова пластинка в обрисі округло-серцеподібна, пальчато-5–7-лопатева, по краю рідко залозисто опушена, з трикутними, яйцеподібно загостреними лопатями, з яких середня ширша. Стеблові листки без бульбоцибулин, нижні схожі до прикореневих, верхні — з коротшими черешками, три- або п'ятилопатеві, найвищі — цілокраї, яйцеподібні, сидячі. Суцвіття 1–3 (7) квіткове, квітконіжки дорівнюють або

вдвічі більші за квітку, густо залозисто опушені. Чашолистки 1,8–3 мм завдовжки, по краях опушені. Віночок білий, вдвічі довший за чашечку, пелюстки з коротким нігтиком, видовжено оберненояйцеподібні, 5–7 мм завдовжки. Коробочка яйцеподібна, насінини довгасті, гладкі. Цвіте в липні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони.

Вид внесений до «Переліку видів судинних рослин, що підлягають особливій охороні на території Закарпатської області». Охороняють в Карпатському БЗ та Карпатському НПП. Необхідний моніторинг сучасного стану популяцій. Заборонено збирання рослин, порушення місць зростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, ґрунтотворне.

Основні джерела інформації
Малиновський, Крічфалушій, 2002; Чопик, 1976; Dostal, 1989; Jasicova, Futák, Saxifraga, 1985; Margittai, 1935.

Автори: Р.Я. Кіш, І.М. Данилик
Фото: О.О. Кагало

ЛОМИКАМІНЬ ЗЕРНИСТИЙ

Saxifraga granulata L.

Родина Ломикаменеві — Saxifragaceae

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Середньоєвропейсько-середземноморський вид на сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Середня Європа, Скандинавія, Зх. Середземномор'я, Балкани, Мала Азія. В Україні відомий з поодиноких локалітетів на пн. Поділля (Гологори, Давидівське горбогір'я), Опіллі (Бібрсько-Стільське горбогір'я), Центральному Поділлі (Товтровий кряж), Волинській височині. Адм. регіони: Рв, Льв, Хм.

Чисельність та структура популяцій

Популяції вкрай малочисельні, насіннєве поновлення незадовільне, у відомих локалітетах в окол. Львова та в Городоцькому р-ні Хмельницької обл. вид не знаходили понад 60 років. Популяція в окол. с. Підгірці Бродівського р-ну Львівської обл. стабільна упродовж останніх 25 років, але чисельність залежить від погодних умов конкретного року. На Рівненщині популяції малочисельні, від кількох десятків до кількох сотень особин, відносно стабільні.

Причини зміни чисельності

Інтенсивне сільськогосподарське використання угідь: випас, багатократне впродовж року викошування, розорювання територій.

Умови місцезростання

Мезофітні післялісові луки, галявини, на лучних схилах, серед розріджених лісів в угрупо-

ваннях кл. *Molinio-Arrhenatheretaea* (порядки *Arrhenatheretalia*, *Molinietalia*). Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 15–50 см заввишки з прямостоячими, волосистими, поодинокими, у нижній половині улисненими, у верхній розгалуженими стеблами; корінь стриженевий з бульбоподібними потовщеннями. Прикореневі листки в густій розетці, довгочерешкові, вкриті білими хвилястими волосками, пластинка округло-ниркоподібна, 1–5 см завширшки, 0,7–2,5 см завдовжки, 5–9-лопатева; листки з обох боків залозисто-волосисті; стеблові з клиноподібними основами й вужчими та гострими лопатями, на коротких черешках. Квітки в щиткоподібно-волотеподібному суц-

вітті; чашечка глибоко розсічена на ланцетні, гострі частки, залозиста; пелюстки білі або жовтуваті, довгасто-лопаткоподібні, 10–14 мм завдовжки, 3–5 мм завширшки; коробочка овальна; насінини чорні. Цвіте у травні, плодоносить у червні. Поновлюється насінням і вегетативно (виводковими бульбочками).

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Локалітет у Хмельницькій обл. знаходиться на території НПП «Подільські Товтри». Доцільним є створення НПП «Північне Поділля». Необхідним є хорологічне вивчення виду, моніторинг популяцій. Заборонено руйнування локалітетів, неконтрольоване випасання худоби, багаторазове викошування протягом року, рекреація.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Флора СССР, 1939.

Автори: О.О. Кагало, Н.М. Сичак,
В.О. Володимирець
Фото: О.О. Кагало

ЛОМИКАМІНЬ БОЛОТНИЙ

Saxifraga hirculus L.

Родина Ломикаменеві — Saxifragaceae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Зникаючий болотний вид (гляціальний релікт) на пд. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні
Циркумпольярний аркто-бореальний вид: Атлантична, Центральна та Сх. Європа, Ісландія, Зх. та Сх. Сибір, Пн. Америка (арктична зона). В Україні — Полісся, поодинокі трапляються на Волино-Подільській височині. Адм. регіони: Вл, Рв, Жт, Кв, Чн, Лв, Хм.

Чисельність та структура популяцій
Популяції нечисленні, в їх складі часто менше 10 екземплярів. Багато місцезнаходжень зникли.

Причини зміни чисельності
Невідповідність сучасних умов тим, які існували у пізньольодовиковий час. Осушення та освоєння боліт і прилеглих територій.

Умови місцезростання
Оптимального розвитку нині вид досягає в тундровій зоні, де утворює щільні курти-

ни. Евтрофні, найчастіше осоково-гіпнові, рідше — еумезотрофні осоково-гіпново-сфагнові болота, що відносяться до союзу *Caricion lasiocarpae* (кл. *Scheuchzerio-Caricetea nigrae*). Часто при значному зволоженні, нерідко біля невеликих болотних водотоків зростає на шарі обводненого торфу, переважно — осоково-гіпнового. Гігрофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 10–40 см заввишки з лежачими пагонами в основі стебла. Стебло прямостояче, вкрите вузькими світло-зеленими листками. Верхня частина стебла вкрита волосками іржавого кольору. Квітки до 1 см в діаметрі, жовті, з оранжовими крапками. Плід довгаста коро-

бочка. Цвіте в липні–вересні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняють в ПЗ «Розточчя» та пам'ятці природи «Хом-гора» (Рівненська обл.). Необхідний контроль за станом популяцій, виявлення та охорона нових місцезнаходжень. Заборонено збирання рослин, порушення умов місцезростання (проведення меліоративних робіт).

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Ґрунтозахисне, вологозберігаюче.

Основні джерела інформації
Андрієнко, Прядко, 2001; Сорока, 1990; ЧКУ, 1996.

Автор: Т.Л. Андрієнко
Фото: О.С. Мандзюк, Т.В. Степаненко